

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ

„ЕМОЦИИ И ИНТЕЛЕКТ: РЕПРЕЗЕНТАЦИИ В ЕЗИЦИТЕ И КУЛТУРИТЕ НА БАЛКАНИТЕ“

Ния Лакова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

EMOTIONS AND INTELLECT: REPRESENTATIONS IN BALKAN LANGUAGES
AND CULTURES INTERNATIONAL CONFERENCE

Nia Lakova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

ORCID ID: 0009-0002-7391-480X

nialakova13@gmail.com

Тридневна международна конференция на тема „Емоции и интелект: репрезентации в езиците и културите на балканите“ се проведе в Новата конферентна зала на Софийския университет между 22 и 24 януари¹. Събитието беше организирано от Института за балканистика с център по тракология и Софийския университет „Св. Климент Охридски“, с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ по договор № КП-06-МНФ/42 от 26.09.2024 г. и със съдействието на фондация „А. Ф. Хумболт“. В организационния екип бяха д-р Иван П. Петров, доц. Биляна Михайлова, проф. Лора Тасева, д-р Вероника Келбечева и д-р Димитър Илиев.

След откриването на конференцията от д-р Иван П. Петров започна първата секция, която се занимаваше с въпроси от индоевропейското езикознание. Първи в секцията представяше проф. Томас Оландер, който изнесе доклад на тема *Loving and Hating in Indo-European: A Phylogenetic View on Emotions and Intellect*. В доклада бяха разгледани няколко корена за „обичам“ и „мразя“ в рамките на филогенетичен модел на

¹ Официалното съобщение за конференцията може да се намери на следния линк: [Международна научна конференция на тема „Емоции и интелект: репрезентации в езиците и културите на Балканите“](#).

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ...

индоевропейското езиково семейство. След това доц. Биляна Михайлова и докт. Борислав Петров представиха съвместен доклад, озаглавен *On the Etymology of Some Balkan Words for Emotions*, в който обсъдиха етимологията на новогръцките думи *λαχτάρα*, *λαχταρίζω* и *λαχραρώ* и на староалбанския глагол *dro*. Последен в първата секция говори д-р Марек Майер. В доклада си, разработен заедно с д-р Рафал Шептински, *Malāk ot vas: The Intellectual Conceptualization of the Dimensions Age, Significance, and Size in Bulgarian Dialects (as exemplified by the non-marked comparative)* той представи по-особен за индоевропейските езици начин на изразяване на сравнение, засвидетелстван в източните български диалекти.

Темата на втората секция от първия конферентен ден беше Класическата античност. Секцията започна с презентацията на д-р Димитър Илиев на тема *Emotions in Translation: The Stoic Distinctions in the Fourth Book in Cicero's Tusculan Disputations*, в която беше разгледан начинът, по който Цицерон превежда от старогръцки на латински някои ключови понятия за стоическата философска школа, свързани с емоциите. Обект на изследване в доклада на доц. Стилиана Баталова *Разум и чувства в житието на св. Евстатий Плакида или за психологията в агиографския разказ* бяха вербалните и невербалните изрази на емоциите и разума на св. Евстатий Плакида в житието му.

Следващата секция беше първа от общо пет секции, занимаващи се с Балканите през Средновековието. Доц. Диана Атанасова откри секцията, като с доклад на тема *Възпитание на чувствата в старобългарската агиография*, в който разгледа начина на представяне на душевните и телесните преживявания на героите в агиографските разкази. След това докт. Зоран Йованович представи доклада си *Γεννάδιος σοι ταυτί δακρύων ἄδω – The Expression of Emotions in the Texts of Gennadios Scholarios*, в който проследи как се разкрива емоционалното състояние на Генадий Схоларий през съчиненията му. Следващ в секцията, доц. Герасим Петрински представи доклада си на тема *Λογος и Παθος: Политическа и социална демонизация във византийската агиография (VI – XI в.)*. Доц. Петрински очерта елементите, които характеризират „злото“ в агиографската литература от периода VI – XI в., и коментира по какъв начин тези елементи се използват за дискредитиране на политически противници. В края на секцията доц. Добриела Котова представи доклада си *Константин Преславски – преводач и проповедник: емоции, разум и ерудиция в „Учителното евангелие“*, който разгледа предизвикателствата, пред които Константин Преславски е изправен при съставянето на „Учителното евангелие“, и как Словата в него разкриват и емоционалната ангажираност на книжовника към мисията му.

В следващата секция за Балканите през Средновековието от проф. Лора Тасева беше представен доклад на тема *Старобългарските преводни корелати на ἀμφιβάλλω* 'съмнявам се; споря', проследяващ с какви старобългарски лексеми се превеждат двете основни значения на ἀμφιβάλλω. В своя доклад *Lexemes δοухъ, доуша in Old Church Slavonic Translations of Biblical and Homiletic Texts from Greek and Latin* доц. Петра Станковска отграничи кои старогръцки и латински думи се превеждат на старобългарски с доухъ и кои с доуша и разгледа каква е разликата между двата начина на превод. Обект на изследване в доклада на доц. Екатерина Дикова *Counterparts of νοητός in the Two South Slavonic Translations of the Synaxarial Verses* беше думата νοητός в синаксарните стихове на Христофор Митиленски и преводите ѝ, като доц. Дикова обясни и причините за различното предаване на думата в българския превод с мѣсльнѣ, а в сръбския – с чоувѣствѣнѣ. Последното изложение за първия конферентен ден беше на д-р Иван П. Петров, който представи доклада си *Intellectual and Emotional in the South-Slavonic Translations of Isaac of Nineveh*, анализиращ превода на славянски на терминологията, свързана с емоциите и интелекта, в текста на Исаак Сирин. Беше направено сравнение и с други аскетични творби, превеждани на славянски.

Вторият ден от конференцията започна с третата секция за Средновековните Балкани. Първи говори проф. Томас Дайбер, който представи доклада си *OCS тако ми*, разглеждащ функциите на клетвите в славянските земи през Средновековието. След това докт. Паола Грасо представи доклада си *Translation Strategies for Lexemes Referring to Emotions and Intellect in the Old Bulgarian Version of Oration n°38 by Gregory of Nazianzus*, в който проследи по какъв начин се предават лексемите от корен παθ- в съпоставка с лексемите от корени λογ- и νο- в старобългарската версия на Слово 38 на Григорий Назиански. В следващия изнесен доклад *On Contemplation in Early Slavic Christianity: An Analysis of Textual Evidence* д-р Томаш Микулка коментира терминологията в старобългарски, свързана със съзерцанието, като беше направено сравнение и с терминологията във византийски гръцки. В своя доклад *Infinitives and Participles after the Verb 'to think' in the Preslav Translation of John Chrysostom's De statuis* доц. Анета Димитрова разгледа по какъв начин се въвеждат подчинени изречения след глаголи, означаващи „мисля“ в преводите на *За статуите* на Йоан Златоуст.

Следващата секция започна с доклада на докт. Фабио Майон *On the relationship of the Greek and the Slavonic texts of the Manasses Chronicle*, в който ставаше дума за проекта *Die MANASSES-Chronik – Maschinelle ANnotation zur Analyse Sprachlicher Strukturen Einer*

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ...

Slawischen Chronik, в рамките на който се подготвя аотирана версия на Манасиевата хроника. Съвместният доклад *Semantic-Web Managing of Data about Slavonic Translated Texts* на проф. Юрген Фуксбауер и доц. Екатерина Дикова представи работата им по проекта *The Slavonic Metaphrasis of Byzantine Orthodoxy*, който цели да създаде база данни с отворен достъп за гръко-славянска преводна литература. В доклада си *Лексиката, свързана с акта на четене, в Житието на св. Григорий Акрагантски* докт. Преслава Георгиева направи сравнение между гръцкия оригинал и преводните решения за думите и изразите, свързани с книги и четене в разглежданото житие. Последният доклад в секцията *Emotivity and Appellative Means in Homiletical Texts by Gregory the Great: A Three-Tiered Historical Comparison Between Latin, Church Slavonic and Modern Czech* на д-р Симеон Декер проследи стратегиите за превод на латинските герундиви с адхортативно значение на църковнославянски и на чешки в хомилиите на Григогий Велики.

Следващата пета и последна секция от тематичната групата за Балканите през Средновековието започна с доклада на проф. Марияна Цибранска-Костова, озаглавен *Гняв, страх, радост в средновековната битка и тяхното езиково изражение*. В него бяха анализирани три базови емоции в славянския превод на „Чудесата на св. Димитър Солунски“ като се показа, че в чудесата се срещат повтарящ се набор от емоции и когнитивни схеми. След това доц. Татяна Илиева интерпретира вида на глаголическата буква *Ѣ(ВѢДѢ)* в доклада си *Още веднъж за символното значение на глаголическата азбука. Интерпретация на знака Ѣ(ВѢДѢ)*. Д-р Иван Илиев закри секцията и темата за Средновековните Балкани със своя доклад *Що е то „ливански кедър“ в библейските цитати и мястото му в старобългарската литература?*, който проследи употребата на „ливански кедър“ в пророческите книги Иеремия и Иезекиил и връзката на кедъра с Кръстното дърво.

Следващата секция беше първа от две секции за емоциите в езика и в културата. Проф. Петя Асенова и доц. Христина Марку представиха съвместен доклад на тема *Благодарността – емоция или познание*, в който анализира по какъв начин се концептуализира благодарността в балканския ареал. В своя доклад *Наблюдения върху етимологията и семантичния развой на думите, с които се назовава тъгата в балканските езици* д-р Даниел Томов разгледа етимологията на лексемите за тъга в езиците от Балканския езиков съюз. След това проф. Алесандро Бруни представи доклада си *Наблюдения върху лексиката на старобългарските преводи на Словата на Григорий Богослов*, в който разгледа няколко особени преводачески решения в Словата на

Григорий Богослов. В края на втория ден се проведе официалното представяне на старобългарско-гръцкия и гръцко-старобългарския речник към „Учителното евангелие“ на Константин Преславски. Тези речници са плод на дългогодишен труд по проекта *Словното богатство на Учителното евангелие на Константин Преславски: старобългарско-гръцки и гръцко-старобългарски речници индекси*,² финансиран от Фонд „Научни изследвания“ по договор № КП-06-Н50/2 от 30.11.2020 г.

Третият и последен ден от конференцията започна с втората секция за емоциите в езика и културата. Първи представяше проф. Елиас Бунатиру, който говори за хърватския език по време режима на усташите в доклада си *Attitudes and Emotions Towards the Croatian Mother Tongue Under the Ustaša Regime (1941 – 1945)*. След това доц. Мая Александрова представи доклада си *За богините – гневни и страшни*, в който разгледа богините на гнева и връзката им със страха в Древния Близък Изток, Индия, Балканите и Северна Европа. В съвместния си доклад *Emotionally and Intellectually Motivated Names in Sorbian, Carinthian Slovenian, Polish and German in the Light of Cultural and Linguistic crossing* д-р Хенрик Душински-Карабаш и д-р Мария Катаржина Пренер анализираха антропоними, свързани с емоции и интелект, в горнолужишки, долнолужишки, полски и каринтски словенски, като отличиха приликите и разликите между изследваните езици в концептуализацията на семантиката на антропонимите.

Втората секция за деня се занимаваше с емоциите и познанието и беше първа от две секции с такава тема. Първа говори д-р Мария Молина, която представи в доклада си *All Colours of Hittite Emotions* работата си по проекта *AHEC – Akkadian and Hittite Emotions in Context*, целящ да създаде онлайн база данни за начините, по които се изразяват емоции в хетския. След това беше представен докладът на проф. Анастасия Петрова *От перцепция към емоция. Синестемията в балканските езици като предмет на лингвистично изследване*, в който посветен на проявите на синестемия при някои термини от емоционално-интелектуалната сфера в балканските езици. В съвместния си доклад *Emotions in English and Bulgarian Idiomatic Expressions with Colours* д-р Гертана Петкова и д-р Ваня Иванова разгледаха идиомите в български и английски с названия на цветовете, и как тези идиоми се свързват с емоциите. Последен за секцията беше докладът на проф. Тодор Христов *Counseling Passions: The Enunciative Pragmatics of a Family Therapy Session*, в който той разгледа по какъв начин се отнася концепцията за „passionate speech“ на Стенли Кавел към сесиите по фамилна терапия.

² Повече за проекта, вж. на официалната страница: <https://uchitelnoevangelie.eu> [06.03.2025].

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ...

Последната секция за конференцията беше продължение на темата за емоциите и познанието. Д-р Мартин Стефанов представи доклада си *The Conceptualization of Intellectual Capacities and Emotions in the Animalistic Phraseological Units in South Slavic Languages*, в който сравни фразеологизми, свързани с животни, в български, сръбски и словенски. Конференцията беше закрыта от доклада *Aspectual Features of Emotional Predicates* на проф. Йовка Тишева и доц. Марина Джонова, които обсъдиха как се реализират синтактично аргументите на емоционалните предикати, и разгледаха аспекта им в български.

Конференцията даде възможност на над 40 учени от 11 страни да се съберат на едно място и в продължение на три дни да обменят опит в оживени дискусии за различните начини на представяне на емоциите и интелекта в балканските езици и култури.